

**การศึกษาการพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร
โดยวิธีการจัดการความรู้ กรณีศึกษา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในเขตอำเภอคูเมือง
และอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์**

**THE STUDY OF THE DEVELOPMENT OF FARMERS' BEEF CATTLE
RAISING CAREER BY EMPLOYING KNOWLEDGE MANAGEMENT
PROCEDURES: THE CASE STUDIES OF BANGRUAD DISTRICT AND
KHUMUANG DISTRICT BEEF CATTLE RAISING GROUPS,**

BURIRAM PROVINCE

จรัส สว่างทัฬห

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บทคัดย่อ

การพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโดยวิธีการจัดการความรู้ กรณีศึกษา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในเขตอำเภอคูเมือง และอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็น การศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตลอดทั้งเป็นการสนับสนุนการเรียนการสอนเชิงวิจัยสำหรับ นักศึกษาสาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษาการพัฒนาของการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อโดยวิธีการจัดการความรู้ 3) ศึกษาความพึง พอใจของเกษตรกรในการใช้วิธีการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยง โคเนื้อ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง หมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอ คูเมือง จำนวน 20 คน และเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านหนองตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้าน กรวด อำเภอบ้านกรวด จำนวน 39 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และการจัดเวที วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิง คุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง และบ้านหนองตะเคียน มีสภาพการเลี้ยงโคเนื้อที่มีการพัฒนาจากการเลี้ยงโคเนื้อในอดีต เกษตรกร มีอาชีพทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลัก เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพรอง มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยต่อ ครอบครัวจากทั้ง 2 หมู่บ้าน 7,942 บาท มีพื้นที่ประกอบการเกษตรเฉลี่ยต่อครอบครัว 22 ไร่ เลี้ยง โคเนื้อเฉลี่ยต่อครอบครัว 6 ตัว ประกอบด้วยโคพื้นเมืองเฉลี่ย 4 ตัว โคลูกผสมบราห์มัน-พื้นเมือง เฉลี่ย 2 ตัว กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลางมีโคลูกผสมชาโรเลส์ เฉลี่ย 1 ตัว แต่กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 17

และการสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่ชุมชน ครั้งที่ 5

บ้านหนองตะเคียนไม่มี เกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 8 ปี สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกร จะปล่อยโคแทะเล็มหญ้าธรรมชาติตามหัวไร่ปลายนา เสริมด้วยฟางข้าวและหญ้าสด แหล่งฟางข้าวได้จากการเก็บไว้หลังเก็บเกี่ยว แหล่งหญ้าสดได้จากปลูกเอง มีการให้อาหารข้นน้อย รายและนานๆ ครั้ง แหล่งอาหารข้นได้จากการซื้ออาหารข้นสำเร็จรูปมาให้โคกิน มีการให้อาหาร แร่ธาตุก้อน ส่วนแหล่งน้ำได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ

การให้อาหารของเกษตรกรให้ฟางข้าวและหญ้าสดร่วมกัน และให้อาหารข้นและ อาหารแร่ธาตุร่วมกัน โดยให้หญ้าสดแก่โคต่อวันคิดเป็นร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัว ฟางข้าวร้อยละ 3 ของน้ำหนักตัว และอาหารข้นร้อยละ 1 ของน้ำหนักตัว ให้อาหารเช้าเวลา 07.00 น. อาหารบ่าย เวลา 13.00 น. และอาหารเย็นเวลา 18.00 น. การป้องกันโรคเกษตรกรให้วัคซีนแก่โคประจำทุกปี โรคที่เกษตรกรพบบ่อยๆ คือ โรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรถ่ายพยาธิภายในประจำทุกปี ยาถ่าย พยาธิที่ใช้ คือ ไอโอมิก และปีเปอราซีน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการนำสมุนไพรมาใช้ป้องกัน รักษาโรคโคอีกด้วย ส่วนช่องทางตลาดสำหรับเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านหนองตะเคียนอยู่ใน สภาพว่าง เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง อยู่ในสภาพค่อนข้างยาก การจำหน่ายโค เนื้อผ่านพ่อค้าคนกลางรวบรวมโคที่เข้ามาติดต่อในหมู่บ้าน การประเมินราคาใช้การประเมินด้วย สายตา โดยการประเมินน้ำหนักตัวและราคาแล้วสรุปเป็นราคาต่อกิโลกรัม ราคาโคเนื้อเพศผู้สูงกว่าเพศเมีย ราคาโคพื้นเมืองเฉลี่ยกิโลกรัมละ 33 บาท ราคาโคลูกผสมบราห์มัน-พื้นเมืองเฉลี่ย กิโลกรัมละ 40 บาท และราคาโคลูกผสมชาโรเลส์เฉลี่ยกิโลกรัมละ 45 บาท

ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ไม่รู้เรื่องพันธุ์โค ขาดหญ้า อาหารสัตว์ ไม่มีความรู้ทางวิชาการในการจัดการ ขาดความรู้ในการป้องกันรักษาโรค ราคาโคต่ำ

การพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อโดยใช้วิธีการจัดการความรู้จากแก่นความรู้ ในด้าน พันธุ์โค ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ด้านอาหาร ด้านการเลี้ยงดู ด้านการป้องกันรักษาโรค และด้านการตลาด โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กำหนดขุมความรู้เป็นขั้นบันได 5 ขั้น และ ยืนยันสภาพขั้นบันไดปัจจุบันของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งสองกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้าน หนองตะเคียนมีสภาพการเลี้ยงโคอยู่ในระดับขั้นบันไดที่ต่ำกว่ากลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง ทำให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านหนองตะเคียนได้รับองค์ความรู้ในการยกระดับขั้นบันไดเพื่อ พัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อจากกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง

ความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อในด้านการ จัดการความรู้ และด้านองค์ความรู้ที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง 2 ด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกรายข้อ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มจะต้องมาจากความต้องการของเกษตรกร ภาครัฐต้องให้การสนับสนุน-แนะนำเกษตรกรในด้านวิชาการ ระบบการจัดการ ชักชวนเกษตรกรประกอบอาชีพและส่งเสริมการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้เลี้ยงโค

คำสำคัญ : การประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ การจัดการความรู้

ABSTRACT

The study of the development of farmers' beef cattle raising career by employing knowledge management procedures in the case studies of Bangruad district and Khumuang district beef cattle raising groups, Buriram Province was a qualitative-quantitative research design and it was a part of research learning and instruction for animal science students, faculty of Agricultural Technology, Buriram Rajabhat University. The objectives of this research were 1) to find out the context of farmers' beef cattle raising groups in Buriram province, 2) to study the development of farmers' beef cattle raising by applying knowledge management procedures, and 3) to investigate the satisfaction of farmers using knowledge management procedures for developing their career. The research samples were farmers from two beef cattle groups: twenty farmers from Ban Khokglang, Khumaung subdistrict, Khumang district and thirty-nine farmers from Ban Nongtakhian, Bangruad subdistrict, Bangruad district selected by purposive sampling.

Questionnaires were instruments to collect quantitative data and it was analyzed by descriptive statistics. Public hearing was a technique to collect qualitative data and it was concluded through content analysis.

The results revealed that beef cattle raising condition of farmers from both groups in the present was better alteration than the past. Main career of farmers was rice farming and the supplementary career was raising cattle. The average income per family was 7,942 baht. Each family owned 22 rais of agricultural land, 6 beef cattle consisting of 4 Native cattle, and 2 Native-Brahman crossbred 2 heads. Ban Khokglang group had 1 Charolais crossbred but Ban Nongtakhian group did not have any. The farmers' experience of raising cattle in average was 8 years. They raised the

cattle by releasing them to graze in the field and eat supplemented rice straw and green grass kept in heap after harvesting and grown in backyard, respectively.

Farmer bought complete feeds and few farmers sometimes fed it to cattle. Some farmers gave mineral blocks to their cattle and the natural water resource was available for cattle.

Farmer would feed rice straw and green grass together as well as fed concentrate and minerals. The percentage average per body weight of green grass was 10, rice straw was 3 and concentrate was 1. Feeding period of cattle was 07.00 in the morning, 13.00 in the afternoon and 18.00 in the evening.

Cattle was vaccinated every year as well as dewormed. The disease often found was Foot and Mouth Disease. Farmers killed the worms by using Ivomec and Piperazine. Furthermore, farmers used herbal plants to cure the cattle and prevent diseases.

In the aspect of market channel, farmers from Ban Nongtakhian sold cattle easier than farmers from Ban Khokglang. They sold cattle to middleman who came in the village. The price of cattle was agreed by sight evaluation in body weight and price and then evaluated to price per kilogram. Male cattle price was higher than female cattle. The average price per head of native cattle was 33 baht, native Brahman crossbred was 40 baht and Charolais crossbred was 45 baht.

Problems and obstacles of farmers in raising cattle were inadequate knowledge of cattle breeds, insufficient forage crops, lack of academic knowledge in farm management, lack of academic knowledge in disease prevention and treatment, and low price in selling.

The development of beef cattle raising career started by using knowledge management procedures from core competencies in cattle breeds, cattle improvement, cattle feeding, cattle earning, disease prevention-treatment, cattle marketing through public hearing technique to define 5 ladder steps of knowledge assets, and confirming current step of both groups. The findings enclosed that current ladder step of knowledge in cattle raising of Ban Nongtakhian farmers was lower than Ban Khokglang farmers. Therefore, Ban Nongtakhian farmers have gained knowledge from sharing of Ban Khokglang farmers.

The satisfaction of farmers from both groups in using knowledge management procedures for developing their career and in knowledge gained was at a high level and was at high level in every item.

The suggestions of this research were the need of cattle group setting must come from farmers, the government must support, provide academic knowledge, farm management, convince farmers to do cattle raising career, and promote farmers to set sustainable net work career.

Keywords: Beef Cattle Raising Career Beef Cattle Raiser Group Knowledge Management

บทนำ

การเลี้ยงโคในประเทศไทย ในอดีตมีจุดประสงค์หลักเพื่อใช้แรงงานในการไถนา ลาก เกวียน และนวดข้าว ส่วนจุดประสงค์รองคือ ขายเป็นโคเนื้อเมื่อปลดจากการใช้งานแล้ว หรือเมื่อมีจำนวนมากเกินความจำเป็นในการใช้แรงงาน ในสมัยนั้นราคาเนื้อโค จึงถูกกว่าเนื้อสุกรและเนื้อไก่ เพราะเกษตรกรไม่ได้คิดถึงต้นทุน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 การใช้แรงงานโคเริ่มลดน้อยลง และหันมาใช้เครื่องจักรกลทดแทน เกษตรกรเหล่านั้นจึงขายโคออกไปทำให้จำนวนโคเริ่มลดลง แต่การบริโภคเนื้อโคไม่ได้ลดลง ทำให้ราคาเนื้อโคค่อย ๆ ขยับสูงขึ้นเป็นแรงจูงใจให้มีเกษตรกรส่วนหนึ่งหันมาเลี้ยงโคเพื่อขายเนื้อเป็นจุดประสงค์หลัก

กรมปศุสัตว์นำเอาโคเนื้อพันธุ์บราห์มันครั้งแรกจากสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2497 เพื่อนำมาปรับปรุงโคพื้นเมืองให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพราะโคบราห์มันเป็นโคที่มีขนาดใหญ่ มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดียแต่ปรับปรุงพันธุ์ที่รัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา จึงเป็นโคที่ทนร้อนและโรคเขตร้อนได้ดี โดยใช้การบริการพ่อพันธุ์ และการผสมเทียม ตลอดทั้งได้ทำการทดสอบสมรรถภาพการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง การคัดเลือกพันธุ์จะใช้ค่าการผสมพันธุ์ (Breeding value) ที่ได้จากการวิเคราะห์หลายลักษณะนำมาสร้างเป็นดัชนีในการคัดเลือก ผลจากการคัดเลือกได้โคตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “โคพันธุ์ไทยบราห์มัน” ตั้งแต่นั้นเป็นต้น

การเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันเป็นโคพื้นเมืองประมาณ 5.6 ล้านตัว (ร้อยละ 70) ที่เหลืออีกประมาณ 2.4 ล้านตัว (ร้อยละ 30) เป็นโคบราห์มันพันธุ์แท้และลูกผสม จากการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้พัฒนาโคเนื้อ โดยสร้างโคลูกผสมที่มีสายเลือดสายเลือด คือนำพันธุ์บราห์มันเข้ามารวมกับโคไทย และซาโรเลส์ทำให้ได้ลูกผสมมีเลือดโคไทย 25% บราห์มัน 25% และซาโรเลส์ 50% เรียกว่า **กำแพงแสน 1 (D1)** และทำให้มีเลือดโคไทย

12.5% บราห์มัน 25% และซาโรเลต์ 62.5% เรียกว่า **กำแพงแสน 2** หลังจากนั้นได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อจดทะเบียนรับรองพันธุ์ประวัติ เมื่อ พ.ศ. 2534 นับเป็นโคพันธุ์แรกที่สร้างขึ้นในประเทศไทย ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน กรมปศุสัตว์ จึงได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตากดำเนินการโครงการสร้างโคเนื้อพันธุ์ตาก เพื่อให้ได้โคเนื้อพันธุ์ดี และได้โคที่ผลิตเนื้อคุณภาพดีให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ โคพันธุ์ตากเป็นโคเนื้อที่สร้างขึ้นใหม่จากการปรับปรุงพันธุ์โคโดยการผสมพันธุ์และการคัดเลือกพันธุ์ให้เป็นโคที่มีสายเลือดโคพันธุ์ซาโรเลต์ 62.5% บราห์มัน 37.5% ที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เลี้ยงง่าย กินอาหารเก่ง ปรับสภาพร่างกายเข้ากับสภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูของประเทศไทย เมื่อนำไปขุนจะให้เนื้อโคที่มีคุณภาพดีสามารถตอบสนองตามความต้องการของตลาดเนื้อโคในระดับกลางและระดับสูง (ปรารณา พุกกะศรี, 2548, 9-10)

การเลี้ยงโคในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน เพื่อเป็นธนาคารประจำบ้าน และเพื่อการบริโภค มาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อ โคขุน ทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้พบว่าคนไทยมีการบริโภคเนื้อโคเฉลี่ยประมาณ 2.8 กก./คน/ปี การผลิตโคเนื้อในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการบริโภคของประชากรภายในประเทศได้ จึงได้มีการนำเข้าโคมีชีวิตจากต่างประเทศเพื่อนำมาปีละประมาณ 0.3 ล้านตัว โดยเกษตรกรนำมาขุนเป็นโคมัน 0.2 ล้านตัว (ร้อยละ 67) และส่งเข้าโรงฆ่าทันทีที่นำเข้า 0.1 ล้านตัว (ร้อยละ 33) ผลิตเนื้อได้ 41.4 ล้าน กิโลกรัม ซึ่งโคเนื้อมีชีวิตจำนวนดังกล่าวนำเข้ามาเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในระดับล่างและกลาง นอกจากนี้ยังได้มีการนำเข้าเนื้อโคแช่แข็งคุณภาพดีจากต่างประเทศปีละ 1.3 ล้านกิโลกรัม เพื่อสนองความต้องการของตลาดในระดับสูงอีกคิดเป็นมูลค่ากว่า 220 ล้านบาท จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีโอกาสที่จะขยายการผลิตโคเนื้อได้อีกมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ ได้แก่ ลดการเสียดุลการค้า ช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเนื้อโคคุณภาพดีสำหรับการบริโภคภายในประเทศ

อย่างไรก็ตามสภาพการเลี้ยงโคโดยทั่วไปที่พบในปัจจุบันยังถือว่าอยู่ในขั้นของการพัฒนา การเลี้ยง ทั้งนี้เพราะระบบการเลี้ยงยังไม่มีรูปแบบและขั้นตอนที่แน่นอนและยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่ยังเลี้ยงแบบดั้งเดิม

การเลี้ยงโคในปัจจุบันและอนาคตจึงต้องมีการส่งเสริมการเลี้ยงให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานสูงยิ่งขึ้นจากการเลี้ยงที่เป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรที่มีความรู้ การจัดการและการลงทุนต่ำมาสู่ระบบการเลี้ยงที่มีความรู้ทั้งในท้องถิ่นและความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่มาผสมผสานกันมากขึ้นเป็นความรู้ที่เหมาะสมกับเกษตรกรและชุมชน ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองและชีวิตมีความสุขภายใต้ความพอเพียง

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคเนื้อมากเป็นอันดับที่ 3 รองจากจังหวัด สุรินทร์ และจังหวัดนครราชสีมา (จากรายงานในปี 2549 พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และ นครราชสีมา มีจำนวนโค เท่ากับ 360,565 ตัว, 372,918 ตัว และ 570,205 ตัว ตามลำดับ) (กรมปศุสัตว์, 2550) จังหวัดบุรีรัมย์มีกลุ่มอาชีพโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีผลงานด้านการประกอบการอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ กลุ่มโคเนื้อลูกผสมพันธุ์พื้นเมือง บ้านหนองตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนสมาชิก 39 ราย และกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนบ้านโคกกลาง หมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนสมาชิก 20 ราย กลุ่มผู้เลี้ยงโคทั้งสองกลุ่มต่างๆ มีวิธีการดำเนินการของกลุ่มที่แตกต่างกัน และขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้ออื่นๆ การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรชุมชน โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้าง รวบรวมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้ความรู้ เป็นต้น การใช้การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาความรู้ การดึงความรู้จากแหล่ง ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้จัดแบ่งประเภทความรู้ให้เป็นระบบ ปรับปรุงและประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจและใช้ได้ง่าย การจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ นำความรู้ ที่ได้จัดเก็บมาเผยแพร่แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนกัน การเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ ปัญหาและปรับปรุงองค์กรชุมชน

ผู้วิจัยศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีความแตกต่างในทางบริบทด้านต่างๆ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเลี้ยงโคเนื้อเกี่ยวข้องกับคน งาน และ องค์กรชุมชน การนำความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) มาเสาะหาความรู้ที่ต้องการ นำมาปรับปรุงดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะสม และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสกัด “ขุมความรู้” มากั้นกรองสู่ “แก่นความรู้” เพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน จัดเป็นการจัดการความรู้ที่มีศักยภาพ ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนา การเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจัดเป็นองค์กรชุมชนที่ควรได้รับการพัฒนา

คำถามวิจัย

1. จะพัฒนาการประกอบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์อย่างไร

2. การจัดการความรู้นำมาใช้ในการพัฒนาการประกอบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ได้หรือไม่ และเกษตรกรมีความพึงพอใจในกระบวนการจัดการความรู้เพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาของการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ โดยวิธีการจัดการความรู้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรในการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ

ขอบเขต / แผนงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการพัฒนาของการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร กลุ่มอาชีพโครงการส่งเสริมและพัฒนาสังคมตามแนวเศรษฐกิจ ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อทราบถึงสภาพการเลี้ยง การใช้เทคนิควิธีการจัดการความรู้พัฒนาการประกอบการเลี้ยงโคเนื้อ และความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตด้านพื้นที่

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1) ประชากร

ผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 64,329 ครัวเรือน (ข้อมูลสารสนเทศ จากกรมปศุสัตว์ ปี 2550)

1.2) กลุ่มตัวอย่าง

ใช้หลักการพิจารณาโดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ และเป็นกลุ่มที่มีการดำเนินการของกลุ่มแตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มโคเนื้อลูกผสมพันธุ์พื้นเมือง บ้านหนองตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีสมาชิกจำนวน 39 ราย และกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนบ้านโคกกลาง หมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีสมาชิกจำนวน 20 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ประกอบด้วย

- การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 17
- และการสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่งานวิจัยสู่ชุมชน ครั้งที่ 5

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ในบริบทด้านการเลี้ยงโคเนื้อ แบบสอบถามความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อโดยวิธีการจัดการความรู้ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face validity) ส่วนการศึกษาในเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการจัดการความรู้ โดยอาศัยเทคนิคการเสวนา (Dialogue) การเล่าเรื่อง (Story telling) เพื่อเป็นเครื่องมือดึงความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Implicit knowledge) และความรู้ในตัวคน (Tacit knowledge) จากผู้ปฏิบัติงาน ให้แสดงออกมาเป็นคำพูดเกี่ยวกับทักษะปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best practices) ความรู้ที่ได้จะผ่านกระบวนการสกัดสาระ เพื่อให้ได้ขุมความรู้ (Knowledge assets) คู่การเป็นความรู้หลักหรือแก่นความรู้ (Core competence) นำไปสร้างตารางอิสรภาพ (Self-assessment table) ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ส่วนข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended form) และขั้นตอนการจัดการความรู้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรบ้านโคกกลาง ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง และเกษตรกรบ้านหนองตะเคียน ตำบลบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเกษตรกรมีอาชีพรอง คือ การเลี้ยงโค มีรายได้เฉลี่ยจากการเลี้ยงโคเนื้อ 7,942 บาท เกษตรกรมีพื้นที่ประกอบการเกษตรโดยเฉลี่ย 22 ไร่ เกษตรกรบ้านโคกกลางมีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์โคมากที่สุด ส่วนเกษตรกรบ้านหนองตะเคียน มีความรู้เกี่ยวกับการซื้อขายโคมากที่สุด เกษตรกรทั้งสองหมู่บ้านมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เฉลี่ย 1.5 ไร่ เกษตรกรบ้านโคกกลางปลูกหญ้ากินินีมากที่สุด ส่วนเกษตรกรบ้านหนองตะเคียนปลูกหญ้ารู้งามที่สุด เกษตรกรทั้งสองหมู่บ้านเลี้ยงโคพื้นเมืองเฉลี่ย 4 ตัว โคลูกผสม บราห์มัน-พื้นเมืองเฉลี่ย 2 ตัว เกษตรกรบ้านโคกกลางมีโคลูกผสมชาโรเลส์เฉลี่ย 1 ตัว ส่วนโคเนื้อประเภทอื่นๆ เกษตรกรทั้งสองหมู่บ้านมีจำนวนน้อย และไม่มีการเลี้ยงโคนม เมื่อรวมจำนวนโคทุกประเภท เกษตรกรมีจำนวนโคต่อครอบครัวเฉลี่ย 6 ตัว เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเฉลี่ย 8 ปี เกษตรกรบ้านโคกกลางเพิ่มจำนวนโคด้วยการผสมโดยใช้พ่อพันธุ์ที่รับจ้าง ส่วนเกษตรกรบ้านหนองตะเคียนเพิ่มจำนวนโคด้วยการซื้อ

การให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อของเกษตรกรทั้งสองหมู่บ้าน ด้วยการให้แพะเล็มหญ้าธรรมชาติตามหัวไร่ปลายนา+ฟางข้าว+หญ้าสด แหล่งอาหารหยาบ (ฟางข้าว) ของเกษตรกรที่ใช้

เลี้ยงโค ได้จากการเก็บไว้หลังเก็บเกี่ยว แหล่งอาหารหยาบสด (หญ้าสด) ของเกษตรกรที่ใช้เลี้ยงโค ได้จากการปลูกเอง แหล่งอาหารหยาบแห้ง (หญ้าแห้ง) ของเกษตรกรที่ใช้เลี้ยงโค ได้จากการตากให้แห้งเก็บไว้เอง การให้อาหารข้นแก่โคเนื้อของเกษตรกรบ้านโคกลางให้โคกินนานๆ ครั้ง ส่วนบ้านหนองตะเคียนไม่เคยให้อาหารข้นแก่โค แหล่งอาหารข้นที่เกษตรกรให้แก่โคเนื้อ พบว่า ได้มาจากการซื้ออาหารโคสำเร็จรูปมาให้โคกิน แหล่งน้ำที่เกษตรกรนำมาให้โคกินโดยได้จาก น้ำที่ตักมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ การให้อาหารแร่ธาตุ-วิตามินของเกษตรกร โดยการซื้ออาหารแร่ธาตุก้อนมาให้โคกิน ช่วงเวลาในการให้อาหารของเกษตรกร พบว่า หญ้าสด ฟางข้าว เกษตรกรจะให้กินร่วมกัน เช่นเดียวกับอาหารข้นและอาหารแร่ธาตุ ยกเว้นแร่ธาตุก้อนที่แขวนให้กินในคอกตลอดเวลา ส่วนปริมาณการให้อาหาร เกษตรกรให้อาหารหญ้าสดประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัวโค ฟางข้าวร้อยละ 3 ของน้ำหนักตัวโค อาหารข้นให้ร้อยละ 1 ของน้ำหนักตัว ส่วนอาหารแร่ธาตุ ประมาณร้อยละ เกษตรกรให้อาหารเช้าแก่โค ในเวลา 07.00 น. ให้อาหารบ่ายแก่โค ในเวลา 13.00 น. และอาหารเย็น เวลา 18.00 น.

เกษตรกรให้วัคซีนป้องกันโรคประจำทุกปี โดยให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยมากที่สุด แหล่งที่มาของวัคซีนได้มาจากการบริการของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โรคที่เกษตรกรประสบกับโคของตนบ่อยๆ ที่สุดคือ โรคปากและเท้าเปื่อย รองลงได้แก่โรคคอบวม การถ่ายพยาธิภายในของเกษตรกรประจำทุกปี ยาถ่ายพยาธิภายใน ได้แก่ ไอโวนเมก, ปีเปอร์าซีน และเกษตรกรใช้สมุนไพรแก่โคอีกด้วย

สภาพช่องทางตลาดจำหน่ายโคของเกษตรกรบ้านโคกลางอยู่ในสภาพค่อนข้างยาก แต่บ้านหนองตะเคียนอยู่ในสภาพง่าย ช่องทางตลาดจำหน่ายโคโดยการจำหน่ายให้กับนายหน้าที่มาติดต่อรับซื้อถึงที่บ้าน ส่วนการตีราคาโคเนื้อของเกษตรกรใช้วิธีประเมินราคาต่อตัวด้วยสายตาราคาโคเนื้อเพศผู้สูงกว่าเพศเมีย ราคาโคพื้นเมืองเฉลี่ยกิโลกรัมละ 33 บาท ราคาโคลูกผสมบราห์มัน-พื้นเมืองเฉลี่ยกิโลกรัมละ 40 บาท และราคาโคลูกผสมชาโรเลส์เฉลี่ยกิโลกรัมละ 45 บาท

ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งกลุ่มบ้านโคกลางและบ้านหนองตะเคียน

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคทั้งสองกลุ่มพบว่า ความต้องการด้านองค์ความรู้ ได้แก่ อาหารสัตว์ การรักษาป้องกันโรคสัตว์ การผสมพันธุ์ (ผสมเทียม) และการคัดเลือกพันธุ์ ตามลำดับ ความต้องการด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดการตลาด (การซื้อ-ขาย) การจัดการโรงเรือน การจัดการแปลงหญ้า และการจัดการของเสียตามลำดับ ความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมปศุสัตว์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการความรู้เพื่อสร้างบันไดความรู้

ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสกัดขุมความรู้และร่วมกันสร้างบันไดความรู้ 5 ชั้น ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ด้านพันธู์สัตว์ ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ด้านอาหาร ด้านการเลี้ยงดู ด้านการป้องกันรักษาโรค ด้านการตลาด และให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งสองกลุ่มระบุสถานภาพปัจจุบันของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มได้รับทราบแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มตามขั้นบันไดความรู้ 5 ชั้น ที่ได้จากการจัดการความรู้ ปรากฏผล ดังนี้

บันไดความรู้ด้านพันธู์โค มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 จัดหาแม่โคพื้นเมืองที่มีโครงร่างดี ชั้นที่ 2 เพิ่มจำนวนแม่โคลูกผสมบราห์มัน-พื้นเมือง/ลูกผสมอินดูบราซิล-พื้นเมืองที่มีโครงร่างดี ชั้นที่ 3 เพิ่มจำนวนแม่โคลูกผสมซาโรเลส์-บราห์มัน-พื้นเมืองที่มีโครงร่างดี ชั้นที่ 4 เพิ่มจำนวน แม่โคลูกผสมซาโรเลส์สายเลือด 50 เปอร์เซนต์ (กำแพงแสน 1; D1) ชั้นที่ 5 เพิ่มจำนวนแม่โคลูกผสมซาโรเลส์สายเลือด 50 เปอร์เซนต์ (กำแพงแสน 2; D2)

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ใน**ขั้นที่ 3** กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ใน**ขั้นที่ 2**

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียนได้แนวทางในการพัฒนาสู่ขั้นที่ 3 จากกลุ่มบ้านโคกกลาง

บันไดความรู้ด้านการปรับปรุงพันธุ์ มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 คัดเลือกแม่โคพื้นเมือง ที่มีโครงร่างดี ชั้นที่ 2 ผสมธรรมชาติ/ผสมเทียมแม่โคพื้นเมืองโครงร่างดี โดยใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์อเมริกัน บราห์มัน ชั้นที่ 3 อบรม/ดูงาน ด้านพันธู์โคขุน อาทิ โคกำแพงแสน ชั้นที่ 4 ผสมเทียมแม่โคลูกผสมบราห์มัน-พื้นเมือง โดยใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์กำแพงแสน ชั้นที่ 5 ผสมเทียมโคลูกผสมซาโรเลส์-บราห์มัน-พื้นเมือง โดยใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์กำแพงแสน หรือ ตาก (สร้างโคพันธุ์กำแพงแสน D 1-2)

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ใน**ขั้นที่ 4** กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ใน**ขั้นที่ 2**

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียนได้แนวทางในการพัฒนาสู่ขั้นที่ 3-4 จากกลุ่มบ้านโคกกลาง

บันไดความรู้ด้านอาหาร มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 เกษตรกรใช้ฟางข้าวและเก็บฟางข้าวเพื่อเป็นอาหารโค ชั้นที่ 2 เกษตรกรปลูกหญ้าอาหารสัตว์ อาทิ หญ้ากีนี หญ้ารูชี หญ้าขน ชั้นที่ 3 อบรม/ดูงาน ด้านการเก็บรักษาอาหารหยาบ การประกอบสูตรชั้น อาหารแร่ธาตุ ชั้นที่ 4 เกษตรกรทำหญ้าแห้ง หญ้าหมัก ชั้นที่ 5 เกษตรกรทำหญ้าแห้ง หญ้าหมัก ทำสูตรอาหารชั้น อาหารแร่ธาตุ

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ใน**ขั้นที่ 4** กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ใน**ขั้นที่ 2**

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียน ได้แนวทางในการพัฒนาสู่ชั้นที่ 3 จากกลุ่มบ้านโคกกลาง
 บ้านโคกความรู้ด้านการเลี้ยงดู มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 เกษตรกรมีโรงเรือนหรือ
 คอกเลี้ยงโคที่มั่นคง แข็งแรง ในพื้นที่ของตนเอง ชั้นที่ 2 เกษตรกรมีร้านอาหาร รางน้ำสำหรับโค
 ให้อาหารหยาบอย่างเพียงพอ ชั้นที่ 3 อบรม/ดูงาน ด้านการเลี้ยงดูโคเนื้อ ชั้นที่ 4 เกษตรกรเลี้ยงดูโค
 เนื้อโดยมีการเสริมอาหารชั้น พร้อมกับให้อาหารแร่ธาตุ ชั้นที่ 5 เกษตรกรเลี้ยงดูโคในรูปแบบเลี้ยง
 โคขุนให้อาหารหยาบ อาหารชั้น อย่างน้อย วันละ 2 มื้อ พร้อมกับให้อาหารแร่ธาตุตามหลัก
 วิชาการในการเลี้ยงโคขุน

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ในชั้นที่ 4 กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ในชั้นที่ 2

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียน ได้แนวทางในการพัฒนาสู่ชั้นที่ 3-4 จากกลุ่มบ้านโคก
 กลาง

บ้านโคกความรู้ด้านการป้องกันรักษาโรค มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 เกษตรกรมีความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการป้องกันรักษาโรคสัตว์ ชั้นที่ 2 เกษตรกรนำโคเนื้อมารับ
 บริการให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม โรคแท้งติดต่อ ชั้นที่ 3 เกษตรกรนำโค
 เนื้อมารับบริการให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม โรคแท้งติดต่อ ร้อยละ 90 ชั้น
 ที่ 4 อบรม ด้านการป้องกันรักษาโรคสัตว์ ชั้นที่ 5 กลุ่มมีอาสาปศุสัตว์ประจำกลุ่ม ในการดูแล
 ป้องกันรักษาโรคสัตว์

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ในชั้นที่ 3 กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ในชั้นที่ 2

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียน ได้แนวทางในการพัฒนาสู่ชั้นที่ 3 จากกลุ่มบ้านโคก
 กลาง

บ้านโคกความรู้ด้านการตลาด มี 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 เกษตรกรซื้อขายโคเนื้อ
 ภายในหมู่บ้าน โดยประเมินด้วยสายตา ชั้นที่ 2 เกษตรกรซื้อขายโคเนื้อแก่พ่อค้ารวบรวมสัตว์เป็น
 คนกลาง โดยประเมินด้วยสายตา ชั้นที่ 3 เกษตรกรซื้อขายโคเนื้อ โดยนำโคเนื้อมาสู่ตลาดนัด ไม่
 ผ่านพ่อค้ารวบรวมสัตว์เป็นคนกลาง โดยประเมินด้วยสายตา ชั้นที่ 4 เกษตรกรจัดให้ศักยภาพของ
 การรวมกลุ่มซื้อขายโคเนื้อ โดยนำโคเนื้อมาสู่ตลาดนัดโคขุน ไม่ผ่านพ่อค้ารวบรวมสัตว์เป็นคน
 กลาง โดยประเมินราคาตามน้ำหนัก ชั้นที่ 5 เกษตรกรซื้อขายโคเนื้อ โดยนำโคเนื้อมาสู่ โรงฆ่าสัตว์
 ประเมินราคาตามน้ำหนัก

กลุ่มบ้านโคกกลาง อยู่ในชั้นที่ 3 กลุ่มบ้านหนองตะเคียน อยู่ในชั้นที่ 2

สรุปได้ว่า กลุ่มบ้านหนองตะเคียน ได้แนวทางในการพัฒนาสู่ชั้นที่ 3 จากกลุ่มบ้านโคก
 กลาง

การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อโดยวิธีการจัดการความรู้

ความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจในการพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนความพึงพอใจรายข้อทั้ง 8 ข้อ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ โดยที่รายข้อ “การประเมินระดับแก่นความรู้ เพื่อนำไปสู่บันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้” เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจสูงสุด และรายข้อ “การสร้างตารางแก่นความรู้ จำแนกเป็น 5 ระดับ” เกษตรกรมีความพึงพอใจต่ำสุด

ความพึงพอใจในด้านองค์ความรู้ที่ได้รับของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านองค์ความรู้ที่ได้รับในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนความพึงพอใจรายข้อทั้ง 8 ข้อ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ โดยที่รายข้อ “การได้รับองค์ความรู้ในการนำไปพัฒนาการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร” เกษตรกรมีระดับความพึงพอใจสูงสุด และ รายข้อ “ความรู้ ความเข้าใจ ทิศทางในการพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร” เกษตรกรมีความพึงพอใจต่ำสุด

การอภิปรายผล

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านพันธุ์โค จำนวนที่เลี้ยง การจัดการในด้านการให้อาหาร การสุขาภิบาลและการป้องกันโรค และการตลาด สอดคล้องกับ สุริย์พร ไชยภักดี (2536), วัชรินทร์ อ่อนนุ่ม (2540, 48), สมเกียรติ ตู้อินดา (2545) และณัฐนิชา เลิศล้ำ (2551, บทคัดย่อ) กล่าวถึงสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทยในพื้นที่ต่างๆ ไม่แตกต่างกัน และมีการพัฒนาการน้อย เกษตรกรขาดความรู้ในด้านการจัดการและมีปัญหาด้านการตลาด

การจัดการความรู้ในด้านพันธุ์สัตว์ ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ด้านอาหาร ด้านการเลี้ยงดู ด้านการป้องกันรักษาโรค และด้านการตลาด พบว่ากลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านหนองตะเคียน ได้รับองค์ความรู้ในการยกระดับขั้นบันไดในการพัฒนาจากกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านโคกกลาง ซึ่งเป็นไปตามที่บิดินทร์ วิจารณ์ (2549, 45 - 48) ได้กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ และ สอดคล้องกับวิลาวัลย์ มาคุ้ม (2552) ได้กล่าวถึงการพัฒนาขีดความสามารถ ทักษะ จิตใจ ความสามารถ ทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการทำงานเป็นทีม จะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้องค์กรมีความก้าวหน้า นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมศักยภาพให้เกิดบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้และ

สังคมแห่งการเรียนรู้อีกด้วย เพราะการจัดการความรู้เป็นการพัฒนาคนในองค์กร และเช่นเดียวกับ วิจารณ์ พานิช (2548, 2549) กล่าวว่า การทำการจัดการความรู้ (KM) ของกรมส่งเสริมการเกษตร นับเป็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างมีพลังใน 2 มิติ คือ “มิติของ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ” และ “มิติของเกษตรกร” ซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของงานส่งเสริมการเกษตร การเปลี่ยน วัฒนธรรมความเชื่อที่ว่า เกษตรกรคือผู้ไม่มีความรู้ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้สอน เปลี่ยนเป็นเชื่อ ว่า เกษตรกรเป็นผู้มีทุนความรู้(จากการปฏิบัติ) เจ้าหน้าที่จึงมีบทบาทเป็น “คุณอำนวย” ร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรได้ร่วมกันพัฒนาความรู้ที่เหมาะสม กับบริบท พัฒนาตนเองให้สามารถพึ่งตนเองและประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน

ความพึงพอใจในด้านการจัดการความรู้และด้านองค์ความรู้ที่ได้รับของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการความรู้ซึ่งเป็นการนำ “ทักษะปฏิบัติที่ดีที่สุด” มานำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควบคู่กับการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในการร่วมกำหนด ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ (ก.พ.ร. & ศคส., 2548; Turban *et al.*, 2004) ซึ่งกล่าวถึง ขั้นตอนต่างๆ ประกอบด้วย การกำหนด (การสร้าง) การแสวงหา-รวบรวม-แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การ จัดเก็บ การจัดการ การนำไปใช้ และการติดตามตรวจสอบ จากความพึงพอใจของเกษตรกร จึงเป็น วิถีทางที่เหมาะสมที่จะนำเอาหลักการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาคน องค์กรชุมชน และ นำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านหนองตะเคียน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้าน กรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนบ้านโคกกลาง หมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีความแตกต่างกันในบางประเด็น อาทิ ความรู้ที่มีมากที่สุด พันธุ์โคที่ เลี้ยง วิธีการเพิ่มจำนวนโค การให้อาหารโค และสภาพช่องทางตลาด เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีความต้องการองค์ความรู้ ความต้องการด้านการบริหารจัดการ และความต้องการสนับสนุนจาก หน่วยงานต่างๆ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการความรู้เพื่อสร้างบันไดความรู้ 5 ขั้น ใน การพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในด้านพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ อาหาร การเลี้ยงดู การ ป้องกันรักษาโรค และการตลาด พบว่าเป็นประโยชน์แก่สมาชิกผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งสองกลุ่ม ได้ทราบ แนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร โดยวิธีการจัดการความรู้กรณีศึกษา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในเขตอำเภอคูเมือง และอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย ดังนี้

- 1) การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรจะต้องมาจากความต้องการของเกษตรกร แต่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการประเมินความเป็นไปได้ จากการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) และจะต้องติดตามให้คำแนะนำ และประเมินผลอย่างใกล้ชิด
- 2) รัฐจะต้องให้การสนับสนุน-แนะนำ การใช้ปัจจัยการผลิต อาทิ พันธุ์โค พันธุ์หญ้า วัตถุดิบอาหารสัตว์ เวชภัณฑ์ รวมทั้งองค์ความรู้ทางวิชาการ ทั้งการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน เป็นต้น
- 3) รัฐจะต้องให้การสนับสนุน-แนะนำ ระบบการจัดการ อาทิ การให้ทุนสนับสนุน ดำเนินการ การจัดการฟาร์ม ช่องทางตลาด เป็นต้น
- 4) รัฐจะต้องมีการส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ มีการประกวดผลงานกลุ่ม ประกวดโคเนื้อ จัดตลาดนัดโคเนื้อที่มีคุณภาพ เป็นต้น
- 5) รัฐจะต้องสนับสนุนการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการพัฒนาการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร โดยวิธีการจัดการความรู้กรณีศึกษา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในเขตอำเภอคูเมืองและอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินการของกลุ่ม โดยใช้หลักการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาคน พัฒนากลุ่มให้ขับเคลื่อนพัฒนาตามเกณฑ์หรือตัวชี้วัดที่กลุ่มตั้งไว้
- 2) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ช่องทางตลาด และการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคประชาชน (เกษตรกร) ภาครัฐ (หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) และภาคเอกชน (องค์กรที่เกี่ยวข้อง)

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กรมปศุสัตว์. 2550. ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย ปี 2550. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://www.dld.go.th/ict/yearly/yearly50/stock/report01.xls>

- ณัฐนิชา เลิศล้ำ. 2551. การศึกษาตลาดนัดโค-กระบือในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2549. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : สาขาวิชาธุรกิจ การเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บดินทร์ วิจารณ์. 2549. การจัดการความรู้...ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท. หน้า 45-48.
- ปรารธนา พุกกะศรี, 2548. สารานุกรมเกี่ยวกับโคเนื้อ ชุดที่ 1 ย้อนรอย...วงการโคเนื้อไทย. นนทบุรี : นีออน บัค มีเดีย. หน้า 9-10.
- วัชรินทร์ อ่อนนุ่ม. 2540. ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชรที่มีต่อโรคปาก และเท้าเปื่อย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจารณ์ พานิช. 2548. การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อ สังคม. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- . 2549. สิ่งดีๆ ที่หลากหลาย-KM สไตล์ (Best Practice-KM Style). สถาบันส่งเสริมการ จัดการความรู้เพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร: ไชเบอร์เพรส. หน้า 98-99.
- วิลาวัลย์ มากุ่ม. 2552. การจัดการความรู้ในองค์กร (ตอนที่ 2). (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.ksp.or.th/ksp2009/upload/news_text/files/1685-1983.doc
- สมเกียรติ ตู้อินดา. 2545. สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2548. คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน. (เอกสาร ประกอบการ อบรม). หน้า 5.
- สุริย์พร ไชยศักดิ์. 2536. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัด นครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : สาขาวิชา ส่งเสริม การเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Efraim Turban, Ephraim McLean and James Wetherbe. 2004. **Information Technology for Management : Transforming Organizations in the Digital Economy**. 4th ed. New Jersey : John Willey & Sons.